

SMT решавачи

Милан Банковић
milan@matf.bg.ac.rs

Математички факултет

Аутоматско резоновање, 6. 6. 2017.

Увод

Шта до сада знамо?

- Логика првог реда је неодлучива
- Постоје процедуре полуодлучивања (метод резолуције)
- Постоје теорије првог реда које јесу одлучиве (нпр. реална аритметика)
- На језику таквих теорија могуће је изразити многе проблеме

Циљ:

- Имплементирати процедуре одлучивања за овакве теорије
- Развити ефикасне решаваче
- Примене у разним областима

Вишесортна логика првог реда са једнакошћу

Сигнатура $\Sigma = (\mathcal{S}, \mathcal{F}, r)$

- Скуп сорти $\mathcal{S}$ (међу којима је и Bool)
- Скуп функцијских симбола $\mathcal{F}$
- Функција ранга: $r : \mathcal{F} \rightarrow \mathcal{S}^* \times \mathcal{S}$
- $r(f) = [s_1, \dots, s_n] \rightarrow s$ ($s_1, \dots, s_n$ су сорте аргумената, а s је повратна сорта)
- $r(a) = [] \rightarrow s$ (a је симбол константе сорте s)
- За сваку сорту $s \in \mathcal{S}$, скуп променљивих V^s

Изрази

- Сваки израз е има своју сорту s
- Симбол константе a ранга $[] \rightarrow s$ је израз сорте s
- Променљива $x \in V^s$ је израз сорте s
- Ако је t_i израз сорте s_i ($i = 1, \dots, n$) и $r(f) = [s_1, \dots, s_n] \rightarrow s$, тада је $f(t_1, \dots, t_n)$ израз сорте s
- Изрази сорте Bool зовемо формулама, а остале изразе термовима
- Исказни симболи: $r(\perp) = r(\top) = [] \rightarrow \text{Bool}$, $r(\neg) = [\text{Bool}] \rightarrow \text{Bool}$, $r(\wedge) = [\text{Bool}, \text{Bool}] \rightarrow \text{Bool}$, ...
- Симбол једнакости: $r(=) = [s, s] \rightarrow \text{Bool}$ за сваку сорту $s \in \mathcal{S}$
- Формуле се могу квантификовати

Семантика

Σ -структура $\mathcal{L} = (\mathcal{D}, \_{}^{\mathcal{L}})$

- $\mathcal{D} = \{D^s \mid s \in \mathcal{S}\}$
- $D^{\text{Bool}} = \{0, 1\}$
- $a^{\mathcal{L}} \in D^s$ ($r(a) = [ ] \longrightarrow s$)
- $f^{\mathcal{L}} : D^{s_1} \times \dots \times D^{s_n} \longrightarrow D^s$ ($r(f) = [s_1, \dots, s_n] \longrightarrow s$)
- $\perp^{\mathcal{L}} = 0$, $\top^{\mathcal{L}} = 1$, $\wedge^{\mathcal{L}}(x, y) = 1$ ако $x = 1$ и $y = 1$, ...
- $=_s^{\mathcal{L}}(x, y) = 1$ ако су x и y исти елемент скупа D^s

Интерпретација

- Валуација $v : V^s \longrightarrow D^s$ (за свако $s \in \mathcal{S}$)
- $x \in V^s$: $I_v^{\mathcal{L}}(x) = v(x)$
- $r(a) = [ ] \longrightarrow s$: $I_v^{\mathcal{L}}(a) = a^{\mathcal{L}}$
- $r(f) = [s_1, \dots, s_n] \longrightarrow s$: $I_v^{\mathcal{L}}(f(t_1, \dots, t_n)) = f^{\mathcal{L}}(I_v^{\mathcal{L}}(t_1), \dots, I_v^{\mathcal{L}}(t_n))$
- $I_v^{\mathcal{L}}((\forall x)F) = 1$ ако $I_{v'}^{\mathcal{L}}(F) = 1$ за свако v' ($v'(y) = v(y)$ за $y \neq x$)
- $I_v^{\mathcal{L}}((\exists x)F) = 1$ ако $I_{v'}^{\mathcal{L}}(F) = 1$ за неко v' ($v'(y) = v(y)$ за $y \neq x$)
- Интерпретација затворених формула не зависи од v ($I_v^{\mathcal{L}}(F) = I^{\mathcal{L}}(F)$)

Семантика – наставак

Дефиниције и ознаке

- $\mathcal{L} \models F$: затворена формула F је тачна у Σ -структури $\mathcal{L}$ ($I^{\mathcal{L}}(F) = 1$)
- Задовољива формула: постоји Σ -структура $\mathcal{L}$ таква да је $\mathcal{L} \models F$
- $\models F$: ваљана формула (тачна у свим Σ -структурама)
- $\Delta \models F$: логичка последица (тачна кад год су тачне све формуле из Δ)
- $F_1 \equiv F_2$: логичка еквиваленција ($F_1 \models F_2$ и $F_2 \models F_1$)
- $F \models \perp$: незадовољива (негација је ваљана)

Дедукција

Дедукциони систем

- Правила извођења облика: $\frac{P_1, \dots, P_n}{Q}$
- Доказ: извођење применом правила
- $\Delta \vdash F$: F је доказива из Δ
- Сагласност: ако $\Delta \vdash F$, онда $\Delta \models F$
- Потпуност: ако $\Delta \models F$, онда $\Delta \vdash F$
- Хилбертов систем, природна дедукција, рачун секвената...

Теорија првог реда

Синтаксно-дедуктивна дефиниција

- Теорија $\mathcal{T}$ над сигнатуром Σ задата скупом аксиома $Ax(\mathcal{T})$ је скуп свих формула F таквих да је $Ax(\mathcal{T}) \vdash F$
- Формуле $F \in \mathcal{T}$ зовемо теоремама теорије $\mathcal{T}$
- Модел теорије: структура $\mathcal{L}$ у којој су све аксиоме из $Ax(\mathcal{T})$ тачне
- Важи $Ax(\mathcal{T}) \vdash F$ ако $Ax(\mathcal{T}) \models F$ ако $\mathcal{L} \models F$ за сваки модел $\mathcal{L}$ теорије $\mathcal{T}$

Семантичка дефиниција

- Теорија $\mathcal{T}$ над сигнатуром Σ задата је скупом Σ -структура које називамо моделима теорије
- Формула F је ваљана у теорији $\mathcal{T}$ ($\mathcal{T}$ -ваљана) ако је тачна у свим њеним моделима ($\models_{\mathcal{T}} F$)
- Формула је задовољива у теорији $\mathcal{T}$ ($\mathcal{T}$ -задовољива) ако је тачна у бар једном моделу теорије $\mathcal{T}$
- Логичка последица у теорији ($\Delta \models_{\mathcal{T}} F$): F је тачна у свим моделима теорије $\mathcal{T}$ у којима су тачне све формуле из Δ

SMT проблем и SMT решавачи

SMT проблем

- SMT проблем (енгл. Satisfiability Modulo Theory) за теорију $\mathcal{T}$ је проблем испитивања $\mathcal{T}$ -задовољивости дате формуле F
- Одлучивост SMT проблема зависи од избора теорије $\mathcal{T}$
- За поједине теорије SMT проблем је одлучив само за неке фрагменте (формуле одређеног облика)

SMT решавачи

- Софтверски алати који имплементирају процедуре одлучивања за (одлучиве) SMT проблеме зову се SMT решавачи
- Релативно нова технологија (почетак 21. века)
- SAT технологија + процедуре одлучивања (лењи приступ)
- Примене: верификација софтвера и хардвера, проблеми задовољавања ограничења

Квантификатори и SMT

Квантфикатори

- Егзистенцијални квантификатори: сколемизација
- Универзалне квантификаторе није увек могуће уклонити
- Неке теорије допуштају елиминацију квантификатора
- Инстанцирање квантификатора
- SMT проблем за базне формуле – најчешћи случај

ЕУФ теорија

ЕУФ теорија

- Equality with Uninterpreted Functions
- Нема других предикатских симбола осим симбола једнакости (сви атоми су облика $u = v$)
- Сигнатура може садржати произвољан број сорти и функцијских симбола који се могу потпуно слободно интерпретирати (неинтерпретирани симболи и сорте)
- Модели теорије су сви (нормални) модели
- SMT проблем за ову теорију је неодлучив
- SMT проблем за базни фрагмент теорије је одлучив
- Задовољивост конјункције базних литерала ове теорије је одлучив у полиномијалном времену (Нелсон-Опен)

Реална аритметика

Реална аритметика

- Сигнатура: сорта Real, симболи $0, 1, +, \cdot, -, /, \leq$
- Модел: структура реалних бројева $\mathbb{R}$
- Теорија је одлучива (елиминацијом квантификатора)
- Базни линеарни фрагмент (QF_LRA)
- Проблем испитивања задовољивости конјункције линеарних базних литерала је одлучив у полиномијалном времену
- Неке од процедура одлучивања (експоненцијалне сложености) су Фурије-Моцкинова процедура и Симплекс процедура

Целобројна аритметика

Целобројна аритметика

- Сигнатура: сорта `Int`, симболи $0, 1, +, \cdot, -, \leq$
- Модел: структура целих бројева $\mathbb{Z}$
- Теорија је неодлучива
- Њен линеарни фрагмент (Презбургерова аритметика) је одлучив
- Базни линеарни фрагмент (QF_LIA)
- Проблем испитивања задовољности конјункције линеарних базних литерала је одлучив и NP-комплетан

Теорија низова

Теорија низова

- Сигнатура: сорте Index, Value и Array, симболи
  - $select : [Array, Index] \rightarrow Value$
  - $store : [Array, Index, Value] \rightarrow Array$
- Аксиоме:
  - $(\forall x)(\forall y)(\forall z)(select(store(x, y, z), y) = z)$
  - $(\forall x)(\forall y_1)(\forall y_2)(\forall z)(y_1 \neq y_2 \Rightarrow select(store(x, y_1, z), y_2) = select(x, y_2))$
  - $(\forall x_1)(\forall x_2)((\forall y)(select(x_1, y) = select(x_2, y)) \Rightarrow x_1 = x_2)$
- Теорија је неодлучива у општем случају
- Базни фрагмент теорије (QF_AX) је одлучив
- Проблем испитивања задовољивости конјункције базних литерала је NP-комплетан

Теорија битвектора

Теорија битвектора

- Сигнатура: сорте BitVec_n ($n \in \mathbb{N}$), симболи:
  - $bvnot_n, bvneg_n : [\text{BitVec}_n] \rightarrow \text{BitVec}_n$
  - $bvadd_n, bvshl_n, \dots : [\text{BitVec}_n, \text{BitVec}_n] \rightarrow \text{BitVec}_n$
  - $bvult_n, bvslt_n, \dots : [\text{BitVec}_n, \text{BitVec}_n] \rightarrow \text{Bool}$
- Модел: хардверска аритметика
- Теорија је одлучива
- Базни фрагмент QF_BV
- Проблем испитивања задовољивости конјункције базних литерала је NP-комплетан

Лењи приступ

Лењи приступ

- Исказна апстракција: атоми првог реда се замењују исказним словима
- SAT решавач утврђује задовољивост добијене исказне формуле
- Задовољавајућа исказна валуација одређује конјункцију базних литерала
- Посебна процедура одлучивања проверава задовољивост добијене конјункције базних литерала у теорији
- Резултат: ефикасност претраге SAT решавача + процедуре одлучивања прилагођене теорији
- „Лења ДНФ трансформација”

DPLL($\mathcal{T}$)

DPLL($\mathcal{T}$) (Ниевенхуис, Оливерас, Тинели (2006))

- Најчешће коришћена архитектура заснована на лењом приступу
- DPLL заснован SAT решавач + $\mathcal{T}$ -решавач
- SAT решавач: инкрементално конструише задовољавајуће исказне валуације
- $\mathcal{T}$ -решавач: испитује задовољивост одговарајуће конјункције литерала првог реда у теорији $\mathcal{T}$ у току конструкције задовољавајуће валуације
- Могућност резоновања *унапред* у теорији (теоријске пропагације)

DPLL($\mathcal{T}$)

DPLL(X) – систем заснован на правилима

- Имплементира класичан CDCL заснован SAT решавач проширен додатним правилима за резонување у теорији
- Стање (F, M, C): F скуп клауза, M је стек литерала (парцијална валуација), C је конфликтни скуп (или *no_cflt* ако нема конфликта)
- Правило: дефинише начин промене стања, као и услове под којима се може применити
- Гранање, јединична пропагација, анализа конфликта и нехронолошко враћање уназад
- Додатно: теоријске пропагације и конфликти

Функционалност $\mathcal{T}$ -решавача

Обавезна функционалност

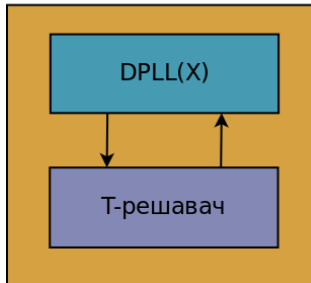
- да може да утврди да ли је конјункција литерала на стеку задовољива у теорији
- да може да конструише објашњење конфликта ($R \subset M$ такав да је $R \models_{\mathcal{T}} \perp$)

Пожељна функционалност

- да може да врши теоријске пропагације и генерише њихова објашњења ($R \subset M$ такав да је $R \models_{\mathcal{T}} I$, где је I пропагирани литерал)
- инкременталност (могућност ефикасне провере задовољивости у случају додавања нових литерала у конјункцију без покретања целог поступка из почетка)
- ефикасна реконструкција претходног стања (за потребе враћања уназад)

$DPLL(\mathcal{T})$

$DPLL(\mathcal{T})$ заснован SMT решавач

Структура

- SMT решавач има модуларну структуру, компоненте су јасно одвојене и комуницирају путем прецизно дефинисаног интерфејса
- Оваква архитектура омогућава да се $\mathcal{T}$ -решавач замени $\mathcal{T}'$ -решавачем за неку другу теорију $\mathcal{T}'$ без икаквих промена на SAT решавачу
- $DPLL(X) + \mathcal{T}\text{-решавач} = DPLL(\mathcal{T})$

Пример интерфејса теоријског решавача

Интерфејс процедуре

- *newLevel()* – успостављање новог нивоа одлучивања
- *backtrack(m)* – враћање уназад на ниво m
- *assert(l)* – додавање литерала l на стек
- *checkConflict(E)* – провера конфликта у теорији
- *checkPropagate(L)* – детекција теоријских пропагација
- *explainLiteral(l, E)* – објашњавање пропагираног литерала

SMT-LIB

SMT-LIB

- Познати SMT решавачи: Z3, Yices, CVC, MathSAT, OpenSMT, BarcelogicTools
- Циљ SMT-LIB иницијативе: боља координација у развоју и лакше поређење SMT решавача
- Стандард SMT-LIB (текућа верзија 2.5): улазно-излазни језик, логички оквир, теорије
- Велики скуп инстанци за тестирање и поређење
- <http://smtlib.cs.uiowa.edu/>